

še mnogo narodnega blaga, ki ga je treba zbrati in ga narodu zopet podajati. Proučevala sem na belokranjskih narodnih oblekah okraske, ki obstoje iz pristno narodnih šivov. Uvidela sem, da bi se pri nas morali ti šivi uvesti v šole, da jih zob končno ne uniči, zakaj narodna noša v Beli Krajini žalibog rapidno propada. Z gojenjem narodnih šivov pa rešimo pozabljenosti neko narodno umetnost. Da se ta smoter dožene, je treba gledati, kako je umetnost v sedanjih razmerah praktično uporabljati. Tok današnjega časa je tak, da ima obstoj le to, kar je praktično za življenje, zakaj vse teorije ginevajo, ako nimajo realne življenjske podlage. Zato sem začela v šoli gojiti na višji stopnji šivanje narodnih šivov. Da ne ostanejo le na krpah, sem uvedla pri ročnem delu šivanje šolskih torbic, ki so okrašene z narodnimi šivi ... (Bavdkova 1910: 1).

Posebno občudovanje do njenega dela je izrazil še en učitelj, ki je pomembno zaznamoval ohranjanje etnološke dediščine – Božo Račič. Poudaril je, da se je treba prav učiteljici Bavdkovi zahvaliti, da lepi belokranjski vzorci niso izgubljeni, saj je zbrala in ohranila krasno zbirko pristnih narodnih vezenin. »Koliko truda in pridnosti je veljalo vse to, ve le tisti, ki je videl to njeno zbirko. Koliko vbovov je napravila pridna roka z drobnostjo in pisanim koncem v belo platno!« (Račič 1917: 2).

Vsekakor je bilo učiteljev in učiteljic, ki so na tak ali drugačen način poskušali ohranjati naše kulturno izročilo, še veliko. Po današnjih spoznanjih in merilih morda vse poti zbiranja in ohranjanja gradiva niso bile najbolj ustrezne, gotovo pa je bilo izjemno osrednje sporočilo tega dela: širjenje zavesti o pomenu in bogastvu domače, slovenske kulture. Pri vzgoji učiteljev so imela pomembno vlogo nekdanja učiteljsišča, eno takih je bilo tudi tukaj v Tolminu, ki je delovalo med letoma 1919 in 1963. Prav tolminski učitelji so na svojem učiteljskem zborovanju leta 1899 med drugim zapisali: »Lep in vzvišen je naš stan: biti vzgojitelj in učitelj naroda, postavljati mu temelje prihodnje sreče in blaginje ...« (Kenda in Vrtovec 1899: 13). Ja, to so bili še časi,

ko je bil učitelj eden redkih izobražencev v kraju, spoštovan in z veliko mero avtoritete. Kako se je vloga učitelja s časom spreminjala, kako se spreminjata šolstvo in vzgoja, kako se spreminja šolski vsakdan – to so teme, ki me zadnja leta vedno znova pritegnejo in ob katerih z veseljem ugotavljam, da se tudi sicer širijo na polje etnologije in kulturne antropologije.

Pa naj pomislim še na tretji zaznamek – na mojo rodno Belo krajino. Vesela sem, da sem ji lahko namenila nekaj etnološkega raziskovalnega dela. Nepozabni ostajajo pogovori z informatorji – dragimi, toplimi, prijaznimi ljudmi. Nepozabna so moja prva službena leta v Slovenskem gasilskem muzeju v Metliki, lepo sodelovanje z kolegicami in kolegi v Belokranjskem muzeju, vsakič znova neponovljivi mladinski raziskovalni tabori. Predvsem ostajajo živa srečanja s terenom – tučnja lanu pri Cvitkovičevih v Adlešičih, koline, trgatve, belokranjska martinovanja in ob njih prisrčno povabilo sorodnikov, prijateljev ali zgolj znancev: »Hojte, hojte k nam na en glaž!« Saj res – včeraj nam je Martin iz mošta naredil vino. Ravno prav, da tole moje razmišljanje in spominjanje sklenem s skupno zdravico. Želim, da nocoj skupaj nazdravimo – najprej cenjenim nagrajenkam in nagrajencem in nato vsem nam – nam, ki nam življenje zaznamuje etnologija!

Viri

BOGATAJ, Janez: 25. podelitev Murkove nagrade, Murkovega priznanja in Murkove listine: Volkmerjev dom kulture, Destričnik, 18. november 2011. *Glasnik SED* 51(3,4), 2011: 133–135.

BAVDEK, Leopoldina: Beseda o viniških Kresnicah. *Slovenski narod* 199, 31. avgust 1940: 6.

BAVDKOVA, Leopoldina: Poziv iz Bele krajine. *Učiteljski tovariš* 48, 18. november 1910: 1.

RACIČ, Božo: Par besed o narodnih ornamentih. *Učiteljski tovariš* 13, 29. junij 1917: 2.

KENDA, Matija in Andrej Vrtovec: Izjava »Učiteljskega društva za tolminski okraj«. *Popotnik* 1, 1899: 13.

26. PODELITEV MURKOVE NAGRADE, MURKOVEGA PRIZNANJA IN MURKOVE LISTINE¹ Glasbena šola Tolmin, 12. november 2012

Komisija za podeljevanje Murkove nagrade, Murkovih priznanj in Murkovih listin v sestavi Janez Bogataj (predsednik), Bojana Rogelj Škafar, Mojca Ravnik in Tanja Hohnec (članice) je v določenem roku, tj. do vključno 24. septembra 2012, prejela predloge za prejemnike in prejemnice Murkove nagrade, Murkovega priznanja in Murkove listine. Vsi predlogi so bili pravilno posredovani. Po temeljiti analizi in diskusiji o predlaganih kandidatih in kandidatkah je Komisija dne 17. oktobra 2012 soglasno sprejela odločitev, da predlaga podelitev ene Murkove nagrade, šest Murkovih priznanj in sedem Murkovih listin.

Komisija je na svoji redni seji sprejela sklep, da Murkovo nagrado za življenjsko delo prejme kustosinja v pokoju Fanči Šarf za delo na področju etnologije in etnološke muzeologije

Utemeljitev:

Fanči Šarf, rojena leta 1924 v Ljubljani, se je z etnološkim delom srečala na začetku svoje pedagoške službene poti, ki se je začela leta 1945 pri sv. Marjeti niže Ptuja. Že takrat se je namreč v okolju, ki je kar klicalo po terenskem delu, začela zanimati za etnografijo in preko nje prišla v stik tudi z Etnografskim muzejem v Ljubljani. Ta vez je preusmerila njeno nadaljnjo življenjsko pot od pedagogike (ki pa se ji pravzaprav nikoli ni popolnoma odrekla) k muzejskemu in raziskovalnemu etnološkemu delu. Temu se je predala z vso vnemo in neusahljivo energijo. Leta 1948

¹ Utemeljitev ustanov in posameznikov je za objavo v *Glasniku SED* priredil prof. dr. Janez Bogataj (op. ur.).

se je med poletnimi šolskimi počitnicami za šest tednov pridružila prvi etnografski terenski ekipi Slovenskega etnografskega muzeja, ki je raziskovala v grosupeljskem okraju. Tukaj je, kakor je nekoč sama zapisala, »spoznala vsa področja etnografije in si želela, da bi se mogla temu delu popolnoma posvetiti«. Ta želja se ji je tudi izpolnila. Leta 1949 se je zaposlila v Slovenskem etnografskem muzeju, kjer so njene delovne obveznosti zaobsegle celotno paletu muzejskih opravil – od zbiranja predmetov in inventarizacije, do vseh dokumentacijskih postopkov pisnega, slikovnega in risarskega gradiva, raziskovalnega dela in medinstitucionalnega sodelovanja. Vsega tega raznovrstnega dela se je Fanči Šarf lotevala z njej lastno zagnanostjo in s samoumevno pripadnostjo muzeju. Vsaj v dokumentacijskem smislu je pokrivala več področij muzejskega in etnološkega dela, kar je nadaljevala tudi v poznejših letih, ko se je kot kustodinja že usmerila v preučevanje ljudskega stavbarstva in notranje hišne opreme. Številne etnografske terenske ekipe, pri katerih je v večini sodelovala in jih je muzej organiziral med letoma 1948 in 1961, so prinašale v muzej ogromno predmetnega in dokumentacijskega gradiva. Tega je v veliki meri urejala prav Šarfova. Njena kaligrafska pisava in izreden smisel za dokumentacijski red že desetletja navdušujejo nove in nove generacije etnologov in drugih uporabnikov, ki za svoje strokovno in znanstveno delo izkoriščajo bogato gradivo t. i. imenovanih Orlovih terenskih ekip. Poleg naštetih obveznosti je Fanči Šarf največ svojega časa v muzeju posvetila zanimanju za stavbarstvo in stanovanjsko opremo. Pri tem je s samosvojo metodologijo definirala pojem in pomen stanovanjske kulture in načejala do takrat prezrte teme v slovenski etnologiji. Poudarjala je funkcionalni vidik in opozarjala na večnamensko rabo predmetov notranje opreme ter z argumentiranimi navajanji primerov skušala razbijati stereotipe o stanovanjski kulturi. Drugo njeno raziskovalno področje so bile teme iz gospodarstva in obrti, iz katerih nam je predstavila mnoga neznana poglavja kulture in načina življenja. Svoje strokovno in raziskovalno delo je Fanči Šarf strnila v odmevne razstave, ki jih je pripravila samostojno ali v sodelovanju s kolegi. Strokovne in znanstvene izsledke je objavljala v *Slovenskem etnografu*, *Traditiones*, *Glasniku slovenskega etnološkega društva* in zborniku *Etnografija Pomurja*. Poleg poljudnih spisov, ki jih je objavljala v revijah in časopisih, in referatov na kongresih in simpozijih, je napisala vrsto ocen, poročil in člankov o naših etnologih, sodelovala je tudi pri nastajanju etnoloških filmov ter izdelavi Vprašalnic za etnološko topografijo slovenskega etničnega ozemlja. Tudi po upokojitvi leta 1980 se Fanči Šarf ni prepustila zasluženemu počitku. Z neverjetno vitalnostjo in zagnanostjo se je vključila v etnološki projekt Način življenja Slovencev v 20. stoletju in v zbirko etnoloških topografij prispevala kar štiri publikacije (za občine Ljutomer, Gornja Radgona, Murska Sobota in Lendava), kar ni uspelo nobenemu od številnih sodelavcev tega vseslovenskega etnološkega projekta. Še več. Fanči Šarf je bila ves čas tudi članica uredniškega odbora topografskih elaboratov in njen uredniški prispevek pri posameznih knjigah je bil neprecenljiv. S svojim bogatim znanjem, z izkušnjami in nasveti je pomagala avtorjem in tako znatno prispevala k vsebinskemu poenotenju etnoloških topografij. Tudi v naslednjih letih se njeno delo na etnološkem polju ni ustavilo. Napisala je številna gesla za *Enciklopedijo Slovenije* in *Slovenski etnološki leksikon*. Ob vsem omenjenem delu pa je skrbno ohranjala in tudi danes goji tople, prijateljske stike z nekdanjimi in zlasti mlajšimi muzejskimi in

drugimi strokovnimi sodelavci in kolegi. Vrata njenega doma na Brodu so vedno odprta za strokovne nasvete in pomoč ob neresenih ugankah muzejskih predmetov in muzejske dokumentacije ter muzejskega in strokovnega dela nasploh. Ta privilegij ni dan vsakemu – muzealci, mladi raziskovalci in podiplomski študenti ga lahko izkoriščajo in ga znajo tudi vrednotiti in ceniti.

Komisija je Murkova priznanja prisodila kustosinji Alenki Černelič Krošelji za vzpostavitev in vzorno delovanje Mestnega muzeja Krško; mag. Martini Piko-Rustia za koordinacijo zbiranja gradiva in uveljavitev projekta »Dokumentacija slovenskih ledinskih in hišnih imen na južnem Koroškem«; mag. Titi Porenta za monografijo *Če se bom odločil graditi, bom gradil najmoderneje! Priložnosti in pasti slovenskega trgovca in podjetnika Petra Kozine, ustanovitelja tovarne čevljev Peko v Tržiču*; dr. Miranu Puconji za knjigo *Slovenska kmečka kultura – Na Cvenu od zemljiške odveze do začetka tretjega tisočletja*; muzejski svetnici dr. Ivanki Počkar za raziskavo in obuditev spomina na kólnarje, lovilce premoga v Savi pri Brežicah; univ. dipl. etnologinji in knjižničarki Špeli Pahor za večstransko etnološko delo v knjižnici in posredovanje etnološkega znanja.

Utemeljitev za Alenko Černelič Krošelji:

Murkovo priznanje Alenki Černelič Krošelji je povezano z njenimi izjemnimi dosežki za vzpostavitev in vzorno delovanje Mestnega muzeja Krško ter odlično razstavo Meščanka Josipina Hočevar: Gospodarstvenica, mecenka in dobrotnica. Ob tej razstavi o Josipini Hočevar (1824–1911), ki je bila za razvoj krške občine v 19. stoletju izredno pomembna, je izpostavila vprašanja politike spola, položaja ženske v kulturnem, socialnem in političnem družbenem kontekstu. Alenka Černelič Krošelji je zbrala vse spomine mesta Krško na Josipino Hočevar in predstavila prepise in prevode treh ključnih dokumentov, ki pričajo o Josipininem uspešnem gospodarjenju in mecenstvu. O tej izjemni ženski je organizirala dva kolokvija: prvega v Krškem, drugega, v Radovljici, pa s sodelovanjem kustosinje Mestnega muzeja Radovljica, Tite Porenta in drugih. Po opravljenih raziskavah je z odlično razstavo Meščanka Josipina Hočevar: Gospodarstvenica, mecenka in dobrotnica uspela zamočnanosti iztrgati žensko, ki je s svojim delom in z družbenim pogledom sooblikovala življenje in razvoj dveh obsavskih mest, njenega rojstnega kraja Radovljice in Krškega, kjer je živela 67 let. Kot kustosinja in avtorica razstave ter »skrbnica spomina« na Josipino Hočevar je leta 2011, poimenovanem Josipinino leto, vodila številne spremljajoče dejavnosti v muzeju in zunaj njega. V ta namen sta se tudi povezala krški in radovljiški muzej, ki sta že leta 2010 začela ozaveščati javnost o Josipininem delu s kolokvijem Josipina Hočevar – Radovljičanka v Krškem. Josipinino leto je zaznamovalo tudi odkritje doprsnega spomenika v Gaju zaslužnih občank in občanov v Mestnem parku v Krškem. Alenka Černelič Krošelji je s predstavitvijo Josipine Hočevar leta 2011 skupaj z Mestnim muzejem Radovljica gostovala na skupni razstavi slovenskih muzejev Slovenke v dobi moderne v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije.

Utemeljitev za mag. Martino Piko-Rustia:

Martina Piko-Rustia je od leta 1996 redno zaposlena raziskovalka na Slovenskem narodopisnem inštitutu »Urban Jarnik«

Fanči Šarf, dobitnica Murkove nagrade za življenjsko delo.
Foto: Alenka Čas, Tolmin, 12. 11. 2012

Fanči Šarf s predsednikom Komisije, dr. Janezom Bogatajem.
Foto: Alenka Čas, Tolmin, 12. 11. 2012

v Celovcu. Murkovo priznanje ji podeljujemo za koordinacijo aktivnosti zbiranja in dokumentiranja ledinskih in hišnih imen na Koroškem in prizadevanj za njihov vpis v prvi seznam Unescove nesnovne dediščine v Avstriji. Po vpisu v avstrijski seznam se je leta 2011 projekt zasidral kot temeljni projekt Slovenskega narodopisnega inštituta »Urban Jarnik«. Marca 2010 so bila slovenska ledinska in hišna imena sprejeta na seznam Unescove nesnovne dediščine v Avstriji. Podlaga za prošnjo sta bila zemljevida z ledinskimi in s hišnimi imeni, ki sta jih izdala Interesna skupnost kmetov v Selah (v sodelovanju s SNIUJ) in Slovensko prosvetno društvo »Gorjanci« v Kotmari vasi, Martina Piko-Rustia pa je s strokovno utemeljitvijo prošnje pripomogla, da je bil projekt priznan kot kulturno pomemben projekt. Leta 2011 sta izšla še dva zemljevida, pri katerih je Inštitut strokovno pomagal, v Šmarjeti v Rožu in v Škofičah, tokrat v sodelovanju z dialektologi in drugimi jezikoslovci z Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU v Ljubljani. Projekt se je medtem razširil na celotno območje južne Koroške. V njem sodelujejo številna društva in posamezniki, med njimi tudi taki, ki danes vsakodnevno ne govorijo več slovensko, imena pa še poznajo iz otroštva, ko so jim stari starši še govorili v domačem narečju. Vpis v Unescov seznam avstrijske nesnovne kulturne dediščine je bil v medijih zelo odmeven, kar je v času razgretih polemik o dvojezičnih krajevnih napisih na Koroškem morda tudi pripomoglo k spremembi mišljenja v odnosu večinskega prebivalstva do slovenska domača imena začela dojemati kot kulturno bogastvo Koroške, katerega izguba bi bila hkrati izguba odnosa do zgodovine, identitete in narave.

Utemeljitev za mag. Tito Porenta:

Tito Porenta priznanje podeljujemo za monografijo *Če se bom odločil graditi, bom gradil najmodernejše! Priložnosti in pasti slovenskega trgovca in podjetnika Petra Kozine (1876–1930), ustanovitelja tovarne čevljev Peko v Trziču*, ki je izšla leta 2012 v Radovljici kot zaokrožitev avtoričinega dolgoletnega raziskovanja dediščine čevljarstva in načina življenja čevljarjev, rokodelcev ter podjetnikov v Trziču. Objavljeno delo je dopolnjena magistrska naloga, ki jo je Tita Porenta zagovarjala leta 2007 na

Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Mentorja njenega magistrskega študija sta bila prof. dr. Janez Cvirn in doc. dr. Žarko Lazarevič. V knjigi avtorica predstavlja življenjsko pot Petra Kozine, ob kateri razgrinja rast in razvoj podjetniške ideje ustanovitelja Peka in njen vpliv na okolje, v katerega je postavil svojo tovarno. Tita Porenta se je leta 1990 kot kustosinja za čevljarstvo dediščino zaposlila v Zavodu za kulturo in izobraževanje Trzič, enoti Trziški muzej. Skladno z začrtanim poslanstvom muzeja se je posvečala predvsem zbiranju, raziskovanju in posredovanju kulturne dediščine čevljarjev, rokodelcev in podjetnikov v Trziču in njegovi širši okolici. V Trziškem muzeju je ob raziskovalnem delu uredila čevljarstvo zbirko ter obenem publicirala svoje izsledke in jih tako posredovala strokovni in laični javnosti. Z namenom popularizacije čevljarstva dediščine je obudila Gregorjevo in z njim čevljarstvo šego *vuč v vodo*. Čeprav je Tita Porenta od leta 2008 zaposlena v Muzejih radovljiške občine in vodi enoto Mestni muzej Radovljica, kjer se z dediščino čevljarstva skoraj ne ukvarja, pa svoje bogato znanje posreduje ljubiteljskim zbirateljem in društvom. Tako je leta 2010 sodelovala s Krajevnim muzejskim društvom Žiri in pripravila prvi del razstave o zgodovini žirovskih čevljarjev z naslovom »Lepšega pač ni na svetu, kot je naš čevljarški stan ...«. Čevljarstvo na Žirovskem skozi čas in pripravila razstavo o bogati zgodovini čevljarstva in razvoju blagovne znamke Alpina Žiri.

Utemeljitev za dr. Mirana Puconjo:

Konec leta 2011 je ob podpori Gimnazije Frana Miklošiča v Ljutomeru in Založbe tiskarne Klar v Murski Soboti izšlo obsežno delo (447 strani) *Slovenska kmečka kultura s podnaslovom Na Cvenu od zemljiške odveze do začetka tretjega tisočletja*, ki je prirejena doktorska disertacija Mirana Puconje, doktorja etnoloških znanosti, profesorja slovenskega jezika in filozofije na Ljutomerski gimnaziji in lastnika kmetije ter soudeleženca v procesu kmečkega dela na Cvenu. Knjiga je zelo pomembno delo s področja etnološke vede, ki ga nikakor ni mogoče spregledati. V središču njegovega zanimanja je 17 trdnih cvenskih kmetov, primerjalno pa je do neke mere upošteval tudi način življenja kočarjev in želarjev. Delo odlikujejo krajevna, časovna, social-

Sedem prejemnikov Murkove listine za leto 2012.
Foto: Alenka Čas, Tolmin, 12. 11. 2012

Prejemniki Murkove nagrade, Murkovih priznanj in Murkovih listin.
Foto: Alenka Čas, Tolmin, 12. 11. 2012

na in profesionalna jasna opredeljenost preučevane populacije in njene kulture ter do določene mere tudi status avtorja knjige. Knjiga obravnava več kot poldrugo stoletje življenja na Cvenu v njegovi bolj ali manj celoviti podobi, pri čemer se je avtor držal običajne etnološke sistematike, je pa v posameznih razdelkih besedila izpostavil tudi nekatere posebne teme, ki so se mu zdele značilne za obravnavo naselja. Knjigo odlikujejo posebnosti in hvalevredne novosti. Uvodnemu delu sledita obravnava načina življenja in kulture med svetovnima vojnoma in obdobja od marčne revolucije do prve svetovne vojne, za katerega je bilo manj zanesljivih virov. Puconja je uporabil za ta čas tudi t. i. vzvratno ali odštevalno metodo. Zaglavje Temelji preživljanja danes je uokvirjeno v poseben razdelek, kar je razumljivo. Dobrodošlo je kajpak tudi posebno poglavje Svetovna vojna, čeprav je iz manj razumljivih razlogov na koncu dela, pred zaključkom, razlago narečnih besed in naštevanjem literature in virov.

Utemeljitev za dr. Ivanko Počkar:

Ivanka Počkar je v zadnjem času pritegnila pozornost strokovne in širše javnosti iz izsledki svojih raziskav o kólnarjih. Najbrž nas ni malo, ki smo prvikrat slišali za fante in može, ki so iz Save in z njenih obrežij kopali, nabirali in lovili premog, ki je uhajal iz zasavskih revirjev, ga prodajali in z izkupičkom znatno prispevali k preživljanju svojih družin. Ta izredno zanimiva in skoraj pozabljena dejavnost prebivalcev iz vasi ob Savi vse od Čateža do hrvaške meje je bila živa od začetka do poznih petdesetih let 20. stoletja. Ivanka Počkar je poiskala nekdanje kólnarje in na podlagi pogovorov z njimi in njihovimi družinskimi člani napisala študijo Kólnarji – lovilci in nabiralci naplavljenega premoga v Savi pri Brežicah, objavljeno v zborniku z naslovom *Gospa, če ni dobro, ni treba nič plačat: Brežice trgovsko mesto* (2009), naslednje leto pa je z njimi posnela še dokumentarni film *Savski kólnarji* (napisala je spremno besedilo in scenarij, snemanje, montaža, kamera in režija pa so bili delo Djurdje Maršič in Vladimirja Bogovčiča). Film je dragocen dokument o delu teh močnih, spretnih in prizadevnih mož, o izdelovanju čolnov, trgovanju s premogom, zaslužku in odnosu do reke Save. Lani pa je Ivanka Počkar skupaj z Alenko Černelič Krošelj v Srebretovi hiši v Brežicah postavila tudi stalno razstavo Kólnarji, trgovci,

obrtniki, kar je zgled uspešnega strokovnega in prijateljskega sodelovanja. Z raziskavo, razstavo in s filmom o kólnarjih je Ivanka Počkar ponovno potrdila svoj smisel za odkrivanje prezrtih kulturnih pojavov, ki so jih povzročale posebne gospodarske okoliščine, človeška tehnična iznajdljivost in izvirnost, in tako dodala dragoceno poglavje etnologiji Zasavja in celotni slovenski etnologiji.

Utemeljitev za Špelo Pahor:

Špela Pahor se je leta 1994 zaposlila v Mestni knjižnici Piran, od leta 1996 pa je redno zaposlena v Mestni knjižnici Izola. V Mestni knjižnici Izola zanimivo in odmevno prepleta etnološka in bibliotekarska znanja pri izvajanju ter vodenju različnih dejavnosti in študijskih krožkov, kar je odličen primer vsem, ki sicer nimajo neposredne zaposlitve na etnoloških področjih, a lahko uspešno združujejo in uporabljajo etnološka znanja. S svojim delom v knjižnici skrbi za širjenje bralne kulture (knjižne uganke, pripovedovanje pravljic, razstave potopisnih in etnoloških publikacij, priporočilni sezname za branje), širjenje spoštovanja drugačnosti ter strpnosti do tujcev in priseljencev, za bogatenje znanja o dediščini (domoznanska zbirka) in kulturi različnih narodov in ljudstev. Za uspešno bibliotekarsko in etnološko delo v Mestni knjižnici Izola je že prejela nagrado in priznanje, in sicer leta 2006 nagrado UNICEF za odlično izpeljan projekt Spoznavajmo otroke sveta in leta 2008 posebno priznanje Andragoškega centra Slovenije za bogatenje znanja drugih ter za njeno dolgoletno mentorsko delo pri vodenju etnoloških študijskih krožkov. Zelo etnološko dejavna je tudi zunaj knjižnice. Neutrudno zbira življenjske zgodbe prebivalcev Izole, Lucije, Strunjana in Pirana. Skupaj z novinarko Radia Trst A Loredano Gec pripravlja priljubljene oddaje Istrska srečanja (doslej sta jih pripravili več kot 50), kjer predstavlja zanimive domačine in s tem razširja zavest o kulturni dediščini slovenske Istre. Veliko tudi prevaja, objavlja ter nadaljuje podiplomski študij etnologije in kulturne antropologije.

Komisija je Murkove listine prisodila sekciji »Ohranimo Robidišče« pri Kulturnem društvu Stol za ohranjanje kulturne dediščine in njeno vključevanje v prireditve;

Družini Mazora za urejeno in dokumentirano zbirko premične kulturne dediščine v Breginju; Miru Slani za zbirko 15.000 blagovnih znamk, embalaž in drugih predmetov ter za ureditev Fabianove muzejske trgovine Lokev na Krasu; mag. Marku Smoletu in družini Smole za etnološko zbirko in dejavnosti v Palčavi šiši v Pleščah; Stanku Koširju iz Gozd Martuljka za 15 odličnih knjig o življenju v Zgornjesavski dolini, izdanih v samozaložbi, ter za sodelovanje s strokovnimi ustanovami; *Novemu Matajurju, tedniku Slovencev Videmske pokrajine in Domu, kulturno verskemu listu iz Čedadu* za njun prispevek k etnologiji Slovencev v Videmski pokrajini.

Utemeljitev za sekcijo »Ohranimo Robidišče« pri Kulturnem društvu Stol:

Sekcija »Ohranimo Robidišče« je začela delovati leta 1995 kot skupina domačinov in prijateljev Robidišča. Odločili so se, da bodo z ohranjanjem kulturne dediščine, s kulturnimi in turističnimi prireditvami ter z drugimi dejavnostmi ohranili najzahodnejšo vas v Sloveniji. Najprej so obnovili peč in opravili manjša vzdrževalna dela v hiši št. 14, ki je zaživila kot etnološki lokalni muzej *in situ*. Obnovo in srečanje sta vodila učiteljica Vida Škvor in Dante Škvor. Leta 1998 se je sekcija »Ohranimo Robidišče« uradno vključila v Kulturno društvo Stol. Prek sekcije so kontinuirano potekali mednarodni geografski študentski tabori, vzporedno pa še mladinski tabori, ki jih organizira Študentska kulturna organizacija. Z odprtjem meje in spremembami po vstopu Slovenije v Evropsko unijo so se vasi in domačinom odprle nove možnosti. Sekcija »Ohranimo Robidišče« je v naslednjih letih oživela in revitalizirala Robidišče. V svojem delovanju je vedno iskala in se zanašala na nasvete stroke ter sodelovala z Goriškim muzejem, Zavodom za ohranjanje kulturne dediščine Nova Gorica, s Slovenskim etnografskim muzejem in Tolminskim muzejem. Danes tako Robidišče živi polno življenje, kulturna dediščina pa je ustvarjalen element vaškega razvoja.

Utemeljitev za družino Mazora:

Valentin in Marta Mazora se z zbiranjem etnološkega in drugega gradiva ukvarjata že več desetletij. Povod za začetek njune ljubiteljske dejavnosti je bil furlanski potres leta 1976, ki je močno prizadel Posočje, Breginju, kjer družina živi, pa povsem spremenil dotedanjo podobo. Valentin Mazora je tedaj predmete, ki bi jih sicer ob rušenju starih breginjskih hiš doletelo uničenje, nabiral in shranjeval v prostorih svoje delavnice, nato pa jih je preselil v posebej za ta namen zgrajeno leseno barako, kjer jih je večinoma neurejene hranil do ureditve prostorov v novozgrajeni hiši. Načrtneje se je z zbiranjem, predvsem pa z urejanjem in s predstavljanjem gradiva, začel ukvarjati po upokojitvi leta 1993. Pri njegovem delu se mu je tedaj pridružila tudi soproga Marta, pred dobrim desetletjem pa še sin z družino. V pritličnih prostorih njihove hiše so razstavili očiščene in restavrirane predmete ter zbirko z imenom »Etno-vojni muzej« odprli za javnost. Jedro zbirke so različni predmeti, pisno in slikovno gradivo z ožjega območja Breginjskega kota. Po grobi oceni je v zbirki okrog 5.000 predmetov, ki izvirajo predvsem iz potresno porušenihiš v Breginju in okolici. Poleg prevladujoče stavbne opreme in kmetijskega orodja v zbirki hranijo tudi celotno čevljarstvo in

mizarsko delavnico, gostilniško opremo, bogato numizmatično gradivo ter več različnih predmetov, ki so predmet arheološkega zanimanja in raznovrstnih kosov orožja, najdenega v okolici Kobarida in Tolmina. Zadnja leta se namreč Valentin Mazora, predvsem pa njegov sin, intenzivneje ukvarjata tudi z zbiranjem orožja in gradiva, povezanega z vojnami na tem območju. Soproga Marta se posveča predvsem zbiranju oblačil in modnih dodatkov, zbira pa tudi stare breginjske recepte in zapisuje besede za slovar breginjskega narečja.

Utemeljitev za Mira Slano:

Miro Slana s svojim kontinuiranim in načrtnim zbiranjem, evidentiranjem, dokumentiranjem in predstavljanjem dediščine slovenskih in tujih blagovnih znamk pomembno prispeva k ohranjanju dediščine tržnega komuniciranja. Predmeti iz 19. in večinoma z začetka 20. stoletja so neprecenljiva in edinstvena tovrstna zbirka v Sloveniji. S svojim delom med drugim tudi bogati in popularizira etnološko vedo. Posebej velja poudariti sodelovanje s Slovenskim etnografskim muzejem, ki se je začelo s pripravami na razstavo Spogledi: Med oblikovanjem in slovensko kulturo. Za postavitev dela razstave z naslovom Vidna sporočila na Slovenskem med obema vojnama je reklamna sporočila, plakate in razglednice posodil tudi Miro Slana. Sodelovanje se je nadaljevalo, ko je SEM na pobudo Društva za marketing Slovenije začel načrtno zbirati snovno in nesnovno kulturno dediščino slovenskih blagovnih znamk. Slanova zbirka je začela nastajati pred dvajsetimi leti in danes šteje okoli 15.000 predmetov, od tega jih je približno 7.000 na ogled v Fabianovi muzejski trgovini. Ta je odprla svoja vrata leta 2007 in omogoča vpogled v trgovsko tradicijo Fabianovih v vasi Lokev na Krasu od leta 1869. Trgovina je nepretrgoma delovala vse do leta 1948. Miro Slana je po letu 1990 začel postopno, a načrtno zbirati predmete za muzejsko trgovino. Za rekonstrukcijo trgovine, ki je bila skoraj 60 let zaprta, je uporabil nekaj izvirnega inventarja in ohranjene opreme, preostalo pa je z leti zbral po raznih krajih Slovenije in v tujini. Pri zbiranju predmetov ga je vodil cilj predstaviti trgovino z mešanim blagom v času pred drugo svetovno vojno, kar mu je tudi odlično uspelo. Miro Slana se zaveda pomena dokumentiranja in zbiranja informacij o predmetih, ki jih zbira. Zato jih je začel, skladno z muzejskimi standardi, načrtno popisovati. Prav tako se redno izobražuje in dopolnjuje svoje znanje tako na področju muzeologije kot tudi etnologije.

Utemeljitev za mag. Marka Smoleta in družino Smole:

S tankočutno skrbjo za detajle materialne dediščine, ki jih je oblikovalo življenje njegovih prednikov, je mag. Marko Smole ob podpori in sodelovanju svoje družine – staršev, žene in sinov, v Palčavi šiši v Pleščah ujel opredmetene podobe življenja in časa več rodov. Na območju doline Čabranke, ki so ga zaznamovala jezikovna in kulturološka prepletanja slovenskega in hrvaškega izročila in želja po napredku, je tako predstavil tisto podobo življenja Slovencev in Hrvatov, ki se je v marsičem izmaknila strokovnim očem: podobo življenja in dela podeželskih trgovcev in gostilničarjev. Zgledno prenovo hiše in pripadajočega skednja je potrdil vpis v Register Republike Hrvaške, kjer je Palčava šiša od leta 2005 opredeljena kot kulturni spomenik. Leto pozneje je bila ureditev zbirke opredeljena s statusom Etnološka zbirka Palčava šiša. Po zaslugi Marka Smoleta in njegove družine je v posameznih prostorih Palčave šiša oživel življenjski stil, ki se je

po meščanski kulturi ne le zgledoval, temveč jo je tudi ohranjal. Na poseben način ga poleg ureditve posamičnih prostorov osvetljuje predstavitev podeželske prodajalne, kar je izjemno materialno pričevanje *in situ*. Palčava šiša s pripadajočim gospodarskim poslopljem pa ni namenjena le ogledom, temveč po zaslugi Marka Smoleta in njegove družine ponuja gostoljubje različnim delavnicam, ubranim z izročilom in njegovim ohranjanjem. S tem velikodušno spodbuja ne le odkrivanje izročila v dolini Čabranke in njeni širši okolici, temveč podpira in usmerja dejavnost Delovne skupine za ljubitelje etnologije, ki deluje v okviru Slovenskega etnološkega društva. Dejavnost Marka Smoleta in članov njegove družine je z ureditvijo Etnološke zbirke Palčava šiša in s spodbujanjem zanimanja za nesnovno dediščino obsežnega območja, ki obdaja dolino zgornje Kolpe in dolino Čabranke, močno zaznamovala življenje in zavedanje prebivalcev na obeh straneh meje, hkrati pa preseglala meje med ljubiteljsko in strokovno dejavnostjo.

Utemeljitev za Stanka Koširja:

Stanko Košir se vse od upokojitve ljubiteljsko ukvarja z ohranjanjem kulturne dediščine svojega kraja in njegove okolice v Gornjesavski dolini. Sprva je izdeloval replike izginjajoče etnološke predmetne dediščine (maketa alpskega doma z opremljenimi prostori, rokodelska orodja in priprave). Najdragocenejša sta njegovo večdesetletno zbiranje ljudskega izročila Gozd Martuljka in Srednjega Vrha ter neprekinjena dejavnost za ohranitev rutarške in srenške govorice. Od svojega 77. leta je večinoma v samozaložbi izdal 15 knjig. V njih je objavil kroniko obeh domačih vasi, slovar rutarške in srenške govorice z dopolnitvami, zgornjesavsko kulinariko, opise vsakdanjega načina življenja vaščanov, opise poti, domačij, kmečkih in rokodelskih del in orodij, družabnega življenja, šeg in navad v preteklosti in spomine na zanimive dogodke in posameznike. V objavah knjižni jezik prepleta z besedili v narečju, dodaja slovarje narečnih besed oziroma zvočne zapise lokalnega narečja. Stanko Košir je eden redkih entuziastov, ki s svojim neutrudnim in uspešnim delom na področju ohranjanja kulturne dediščine ponuja dragocene rezultate in gradivo za nadaljnje strokovno delo. Lahko nam je zgled, saj kljub svojim 95 letom še vedno deluje in sodeluje z različnimi raziskovalnimi in muzejskimi ustanovami.

Utemeljitev za »Novi Matajur: Tednik Slovencev Videmske pokrajine«:

Novi Matajur, tednik Slovencev Videmske pokrajine, je začel izhajati kot štirinajstdnevnik *Matajur, Glasilo Beneških Slovencev*, 3. oktobra 1952. To so bili za Beneško Slovenijo hudi časi. Uvodnik prve številke, naslovljen Beneškim Slovincem iz Terske, Nadiške, Idrijske doline in Rezije, je spregovoril o bedi in zapostavljenosti Beneške Slovenije in bralcem napovedal, da bo zahteval pravice in izboljšanje njihovega življenjskega položaja. Obljubil je tudi, da bo poleg novic, ki se tičejo življenja Beneških Slovencev, pisal o zgodovini domačih krajev, življenju posameznih vasi, njihovih potrebah in načinu, kako jim pomagati, ter da bo objavljajl zgodbe, ki so se od prednikov prenesle do današnjega časa s pripovedovanjem ob domačih ognjiščih. Tako lahko rečemo, da si je časopis poleg namena, da pripomore k vsesplošnemu napredku Beneške Slovenije, že od vsega začetka zastavil tudi nalogo, objavljati vsebine, ki bi jih lahko označili kar za etnološke. Prve tri številke časopisa so izšle v Špetru, nato so

bili zaradi hudih protislovenskih pritiskov prisiljeni uredništvo preseliti v Videm. Prvi urednik je bil Vojmir Tedoldi. Leta 1974 je urejanje prevzel Izidor Predan, prišlo je do spremembe v *Novi Matajur*, uredništvo pa so preselili v Čedad. Leta 1985 je *Novi Matajur* začel izhajati tedensko, odgovorna urednica pa je postala Iole Namor. Od leta 1991 je *Novi Matajur* v lasti istoimenske zadruga, ki jo sestavljajo uslužbenci časopisa in drugi slovenski novinarji, predseduje pa ji Miha Obit. *Novi Matajur* vzdržuje stike med Slovenci, ki živijo v posameznih dolinah Videmske pokrajine z drugimi Slovenci v deželi in predvsem s slovenskimi izseljenci v Evropi in po svetu. Skrbi za opaznost manjšinske skupnosti in o njej poroča v širšem slovenskem in furlanskem prostoru. Ob standardni slovenščini posveča posebno pozornost tudi slovenskim dialektom, od nadiškega do rezijanskega, ki so izredna dragocenost in bogastvo. Goji dialog tudi s furlanskimi in z italijanskimi sosedi, zato je dvojezičen že od samega začetka svojega izhajanja. V *Novem Matajurju* so generacije spoznavale lastno zgodovino in kulturno tradicijo, utrjujevale znanje narečja, se učile pisane slovenske besede in se približevale knjižnemu jeziku. Mnogi dobri poznavalci in raziskovalci so v njem objavljali poglobljenje razprave o zgodovini, jeziku, izročilu in sodobnih spremembah v načinu življenja Slovencev v Videmski pokrajini. Izidor Predan, priljubljeni Dorič, ki je bil dolga leta prava duša beneškega glasila, je bil tudi avtor stalne rubrike Piše Petar Matajurac, ki so jo vsi radi prebirali (izbor besedil je leta 1997 NM skupaj z Založbo Devin izdal v knjigi). Za sam obstoj časopisa pa so bili in so še vedno ključni prispevki zunanjih sodelavcev, naj omenimo Paola Petriciga, Luigio Negro, Igorja Cerna, Marino Cernetig, Alda Clodiga, Živo Gruden, in še bi lahko naštevali. *Novi Matajur* se nikakor ne omejuje na utrip in izročilo vasic, ampak vključuje tudi politično, gospodarsko, socialno in demografsko problematiko celotne pokrajine. Lahko rečemo, da je *Novi Matajur* prava etnološka kronika, arhiv in raziskovalna ustanova, katere vrednost je toliko večja, ker v teh krajih ni etnologov, ki bi lahko profesionalno zbirali, dokumentirali in preučevali kulturno dediščino. Da pa bi prispevek *Novega Matajurja* k etnologiji Videmske pokrajine lahko polno etnološko ovrednotili, bi morali imeti pred seboj njegovo etnološko bibliografijo. To je delo, ki bi ga slovenska etnologija morala opraviti. Ob koncu naj še dodamo, da je Zadruga Novi Matajur tudi založnik otroške revije *Galeb* (glavna urednica Majda Zeležnik, odgovorni urednik Igor Gabrovec), ki od leta 1954 kot mesečnik izhaja med šolskim letom (10 številik od septembra do junija) in je zelo razširjena v vseh šolah s slovenskim učnim jezikom v Furlaniji Julijski krajini. Je nezamenljiva opora pri širjenju slovenskega jezika in kulture med pripadniki mlajše generacije Slovencev v Italiji. Vsako leto pred začetkom šolskega leta izide tudi *Galebov šolski dnevnik* in paket ilustriranih Galebovih knjig mladinske literature, ki idealno dopolnijo mladinsko ponudbo Založbe Zadruga Novega Matajurja.

Utemeljitev za »Kulturno verski list Dom«:

Kulturno verski list, petnajstdnevnik *Dom*, izdaja Zadruga Most v Čedadu. Odgovorni urednik je mons. Marino Qualizza, glavni urednik pa Ezio Gosgnach. Vsebinsko pokriva izredno široko pahljačo področij, mnogi prispevki pa se redno posvečajo tudi najpomembnejšim etnološkim temam. Ustanovila ga je skupina slovenskih duhovnikov iz Nadiških dolin v Videmski pokrajini decembra 1966 kot medžupnijski bilten. Takrat je bil njegov

osnovni cilj ohraniti povezavo med župnijami in številnimi izseljenci, ki so zapustili svojo vas iz ekonomskih razlogov, ter tako prispevati k ohranjanju slovenske jezikovne in kulturne dediščine, ogrožene zaradi nenehne asimilacije in obubožane rabe. V svoji dolgi zgodovini je *Dom* doživel marsikaj. Po raznih pripetljajih je leta 1977 postal mesečnik; s sodelovanjem skupine laikov so obogatili njegovo vsebino. Takrat je bil odgovorni urednik duhovnik Ottorino Burelli, uredništvo pa je bilo v župnišču Štoblanka v občini Dreka. Leta 1982 je bila ustanovljena zadruga *Dom*; ta je prevzela glavo časopisa in njegovo upravljanje. Od leta 1983, ko je *Dom* postal petnajstdnevnik, je nenehno rasel ter se širil po celotni Benečiji, med izseljenci, pa tudi v deželi Furlaniji Julijski Krajini in Posočju. Cilje, ki so si jih zastavili ustanovitelji, *Dom* izpolnjuje in presega z izredno zanimivo vsebino, saj objavlja prispevke o različnih področjih življenja prebivalcev Kanalske doline, Rezije, Terske in Nediških dolin, od politike do športa, od dnevnih novic do poglobljenih razprav o najrazličnejših premalo raziskanih ali slabo poznanih pojavih v zgodovini in kulturi teh krajev. Članki so napisani v narečju, knjižni slovenščini ali italijanščini, tako da so dostopni vsem prebivalcem, in da tistim, ki katerega od jezikov niso vešč, olajšujejo medjezikovno prehajanje in učenje. Vse je ilustrirano, še posebej dragoceni so stari posnetki vasi in domačinov. V vsaki številki *Doma* je del vsebine posvečen izrecno etnološkim temam. Tu so poročila in članki o šegah, vaških in družinskih praznikih in dogodkih, življenjskih zgodbah in pričevanjih po-

sameznikov, ki sestavljajo pravo etnološko kroniko, ob njih pa mnogo poglobljenih prispevkov izpod peres domačih poznavalcev in raziskovalcev, ki posvečajo razprave in daljše podlistke izbranim tematikam. Naj med njimi posebej izpostavimo Boža Zuanello in Giorgia Banchiga, njuni članki in podlistki namreč sodijo v temeljno zgodovinsko in etnološko literaturo o teh krajih. Dragocena je tudi vrsta objav ljudskega pripovedništva izpod peresa pokojnega Luciana Chiabudinija – Ponediščaka, Ade Tomasetig, Adriana Qualizze-Barčanja in drugih. Lahko rečemo, da je *Dom* prava etnološka kronika, arhiv in raziskovalna ustanova, katere vrednost je toliko večja, ker v teh krajih ni etnologov, ki bi profesionalno dokumentirali, beležili in raziskovali kulturno dediščino. Da pa bi *Domov* prispevek k etnologiji Videmske pokrajine lahko polno etnološko ovrednotili, bi morali imeti pred seboj njegovo etnološko bibliografijo. To je delo, ki bi ga slovenska etnologija morala opraviti. Kot lahko preberemo tudi na spletni strani, je bilo aprila 2002 izdajanje prekinjeno, leto pozneje pa je glavo prevzela Zadruga Most, ustanovljena leta 1998, ki je časopis okrepila in poleg tega razvila zelo uspešno založniško dejavnost. Izdala je vrsto dragocenih, zanimivih in pomembnih knjig o krajevni in politični zgodovini, sakralnih spomenikih, tradicionalnih šegah in pripovedništvu, prehrani, jeziku, narečju in toponomastiki, spominih in ljubezni do domačih krajev, starih verskih besedilih, pridigah in molitvah v Benečiji, Reziji in Furlaniji.

ODSTIRANJE SLOVENSКИH KRAJEVNIH IMEN Vojnik in Vuzenica

Vojnik

Pintar (1912: 49; 1914: 462) in za njim Ramovš (1924: 248) sta ta toponim iz okolice Celja izvajala iz domnevnega občnega imena **hvojnīk*, medtem ko je Bezlaj (1961: 308) podstavo imena iskal bodisi v slovanskem antroponimu na *Vōj-* bodisi v glagolu *viti*. Bezlaj med toponimskimi paralelami za občno ime *hoja* ni navedel imena *Vojnik* niti v svojem etimološkem slovarju (1976: 199). Snaj (pri Bezlaju 2005: 336) je najprej še dopuščal povezavo toponima *Vojnik* z glagolom *vojevati*, v svojem slovarju (Snaj 2009: 464) pa se je vrnil k Pintarjevi razlagi. Za nemške zapise *Hoheneke*, *Hohenek* ipd., ki so izpričani že od leta 1165, meni, da so ljudskoetimološko prenarejeni in da predstavljajo le transpozicijo slovenskega imena **Hvojnīk* v nemško *zvenēch* ime *Hoheneck* s pomenom 'visoko brdo'.

V resnici gre za ravno obraten proces: nemško ime *Hoheneck* (od prvih zapisov se je nanašalo na nekdanji grad, sedež gospodov Vojniških) je bilo v slovenskih ustih prenarejeno in glasovno podmačeno v *Vojnik*: najprej **Onek*, **Ojnek*, **Ojnik*, nato s protezo v *Vojnik*. Glede pojavov proteze *v-* na Štajerskem prim. vodno in krajevno ime *Vogljajna < Oglajna* (še 1780 potok *Oglania*, vas

Oglan, 1825 vas *Vogleina*), *Volog < Olog*, *Vopovlje < Opovlje*, *Vuzenica < Osenica*.

Neposredno primerljivo je kočevsko krajevno ime *Ónek*, nem. *Hoheneck*, v urbarju 1574 *Honekh* (Simonič 1935: 64), 1581 *Honec*. Tudi *Vojnik* ima iz leta 1202 zapis *Onec* (Kos 1928: 11), B. Hacquet ga 1782 zapiše *Voinik*. S podobnim podomačevanjem nemških zloženih imen z elementom *-eck* 'brdo' so nastala imena *Podlehnik* za nem. *Liechtenegg* (Krempf 1845: na *Podlihtneki*), *Rifnik* za *Reicheneck*, *Žebnik* za *Sibeneg*, *Durnik* za *Durreneck*, *Vrčnek* za nem. *Schwarzeneck*. Nemci so prevedli slovensko ime *Rakovnik* v *Kretzenbach (< Krezzenbach)*, Slovenci pa so ga prenaredili s svojim obrazilom v *Recenjāk*. Slovenci so prevzeli tudi glasovno ponemčeno ime *Dornava < *Trnava* in *Spuhlja < ze Puhel* 'pri gorici'.

Iz **Hvojnīk* bi normalno pričakovali **Hojnik*, saj je za slovenski glasovni razvoj značilno ravno izpadanje *v-*ja: **hvoja > hoja*, **sv̥toriti > storiti*, **tv̥rdъ > trd*, *cvreti > creti* (nar.) itd.

Prim. *Fojke*, ime domačije pri Sv. Ožboltu, južno od Škofje Loke, z zapisi *Hoykh* 1421, *Choyky* 1441, *Choiki* 1501, ali *Hojče* v o. Ribnica, 1780 *Hoische*, 1825 *Hoitsche*, ledinsko ime *Hoiske*

* Dr. Silvo Torkar, dr. znanosti s področja jezikoslovja, mag. znanosti s področja slovenskega imenoslovja, prof. ruščine in sociologije, znanstveni sodelavec, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 4, E-naslov: silvo.torkar@zrc-sazu.si

Nive (k. o. Sv. Gregor), *Podhojni Hrib* v o. Velike Lašče, 1463 *Vnder dem Perg*, 1780 *Schellin*, Franciscejski kataster 1823 *Podhoinihrib* (k. o. Krvava Peč).

Iz **Podhojnik* je gotovo ime zas. *Pokojnik* (Mrzla Planina v o. Sevnica), 1436 *Pokojnikg*, 1527 *Pochonick* (Koropec 1988: 222), ki je obenem tudi gorsko ime. *Pokojnica* v o. Ivančna Gorica ima zapis 1460 *Pakhonitz*, 1780 *Pokoinicza*, *Pokojišče* v o. Borovnica pa 1780 *Pokoinik*. Oboje verjetno iz **Podhojnica* oz. **Podhojnik*. Izpadanje *d*-ja je v slovenskih toponimih s predlogom *pod* zelo razširjeno, prim. *Poljubinj* < **Podljubinj*, *Pokljuka* < **Podkljuka*, nar. *Pogara* < **Podgora* itd.

Snoj (2009: 317) razlaga (po Badjuri 1953) *Pokojišče* kot 'počivališče', kar je nadvse vprašljivo. Današnja oblika je z naglasom vred glede na zapis iz l. 1780 najverjetneje rezultat preosmišljenja in adaptacije, saj domnevni apelativ **pokojišče* tudi besedotvorno ni verjeten. Prehod *h* > *k* je v slovenski toponimiji pogosto izpričan, prim. *Kleviše* < **Hlevišče* (zas. vasi Tepe v o. Litija), *Kotredž* < **Hotedraž* (o. Zagorje ob Savi), *Kotlje* < **Hotlje* (o. Ravne na Koroškem).

Vuzenica

Vuzenica je naselje ob Dravi vzhodno od Dravograda, ki se v historičnih virih pojavlja od leta 1238 pa vse do 19. stol. izključno z drugače motiviranim (polimorfnim) nemškimi imenom *Saldenhofen*. Narečna oblika se glasi *Vuzntca* (sogovornik 1), vendar velika večina danes pozna le še obliko *Vúzenica* (sogovornik 2). Snój (2009: 472) izvaja to ime iz *(v)ozenъ, to pa iz *(v)oziti 'ožiti' ali iz *(v)ozina 'ožina'. Toda redki slovenski zapisi iz prve polovice 19. stol. nam omogočajo drugačno rešitev. Schmutz (1822: 429, 431) navaja *Saldenhofen*, windisch *Ofsenitz* – *Terg* in *Ofsenitz* – *Wefs*. Krempf (1845: 169) omenja ta toponim kot *Vusenice*, v' *Vusenica*, avtorji knjige *Slovenski Štajer* (Šuman 1868: 25, 81) pa že pišejo *Vuzenica*, pri *Vuzenica*, a tudi *Vozenica* (1870: 111), ki jo najdemo še v reviji *Kres* (Navratil 1886: 276).

Zdi se, da je bistvenega pomena prav slovenski zapis imena iz leta 1822. V njem je mogoče prepoznati apelativ *osenica*, kar je staro poimenovanje rastline *Medicago lupulina* ali *hmeljna metlika* (Praprotnik 2007: 48) oz. *hmeljna meteljka* (Trpin in Vreš 1995: 61), bolj znane pod imenom *lucerna* (SSKJ 1975: 648), rus. *люцерна хмелевидная*. Zemljepisna imena so pač nastajala tudi iz imen manjših rastlin, prim. toponime *Čeplez*, *Kopriva*, *Metlika*, *Bršljin*, *Čimerno*.

Verjetna rekonstrukcija za toponim *Vuzenica* je zato *(v)osēnica, kar je enako rekonstrukciji za zoonim *gosenica* oz. fitonim *osenica*. *(v)osēnica je posamostaljeni pridevnik *osēnъ 'kosmat, dlakav', izpeljan iz psl. *(v)osъ 'dlaka', prim. polj. *wąs*, rus. *yc* 'brk' (Borys 2005: 158).

Razvoj je torej potekal po stopnjah: *Osenica* > *Vosenica* > *Vusenice* > *Vusnice* > *Vuznice* oz. *Vuznica* > *Vuzenica* > *Vúzenica*. Glede proteze *v*- na Štajerskem gl. toponim *Vojnik*.

Zvenečnostna premena *s* > *z* je v slovenski toponimiji večkrat izpričana, ne samo ob zvočniku *r* (*Porezen* < *Porzen* < **Podvresen*, *Modrzele* < **Motore sele*), pač pa tudi ob zvočnikih *m* in *n* (*Kozmerice* < *Kosmerice* < **Gostmirica*). Sem se uvršča tudi *Vuzenica*. Podobno zvenečnostno prememo zasledimo tudi v nar. apelativu *guoznca* 'gosenica' v Zafoštu pri Slovenski Bistrici (gradivo za Slovenski lingvistični atlas, v zvezku, hrani dialekt-

ološka sekcija Inštituta za slovenski jezik F. Ramovša; za posredovani podatek se zahvaljujem kolegici M. Furlan).

Literatura

- BADJURA, Rudolf: *Ljudska geografija: Terensko izrazoslovje*. Ljubljana: DZS, 1953.
- BEZLAJ, France: *Slovenska vodna imena I-II*. Ljubljana: SAZU, 1956–1961.
- BEZLAJ, France: *Etimološki slovar slovenskega jezika: Prva knjiga (A–J)*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1976.
- BEZLAJ, France: *Etimološki slovar slovenskega jezika: Četrta knjiga (Š–Ž)*. Avtorji gesel F. Bezljaj, M. Snój, M. Furlan, ur. M. Snój in M. Furlan. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.
- BORYŚ, Wiesław: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2005.
- PINTAR, Luka: Črtice o krajnih imenih. Ljubljana: *Ljubljanski zvon*, 1912.
- PINTAR, Luka: Črtice o krajnih imenih. Ljubljana: *Ljubljanski zvon*, 1914.
- RAMOVŠ, Fran: *Historična gramatika slovenskega jezika II: Konzonantizem*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1924.
- SNOJ, Marko: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan, Založba ZRC, 2009.

Viri

- Franciscejski kataster, 1823 (<http://www.arhiv.gov.si/>).
- KOROPEC, Jože: Slovenski del Štajerske v davčnem seznamu glavarine leta 1527. *Časopis za narodopisje in zgodovino* 2: 216–277.
- KOS, Franc: *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku: Knjiga V (1201–1246)*. Ljubljana: Leonova družba, 1928.
- KREMPL, Anton: *Dogodivšine štajerske zemle: Z' posebnim pogledom na Slovence*. Gradec: F. Ferstl, 1845.
- NAVRATIL, Ivan: Narodnostne razmere na spodnjem Štajerskem. *Kres: Poučen in znanstven list* 6(3), 1886: 276.
- PRAPROTNIK, Nada: Henrik Freyer in njegov seznam slovanskih rastlinskih imen (Verzeichniß flavischen Pflanzen-Namen) iz leta 1836. *Scopolia* 61, 2007: 1–99.
- SCHMUTZ, Carl: *Historisch Topographisches Lexikon von Steyermark: IV*. Gradec: Auf Kosten des Verfassers, 1823.
- SIMONIČ, Ivan: Kočevarji v luči krajevnih in ledinskih imen. *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* XVI, 1935: 61–81, 106–121.
- ŠUMAN, Josip idr.: Slovenski Štajer: Dežela in ljudstvo. I. Ljubljana: Slovenska Matica, 1868.
- SSKJ (Slovar slovenskega knjižnega jezika): Druga knjiga. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1975.
- TRPIN, Darinka in VREŠ, Branko: *Register flore Slovenije: Praprotnice in cvetnice*. Ljubljana: ZRC SAZU, 1995.

Ustna vira

- Sogovornik 1: akad. prof. dr. Zinka Zorko, po telefonu, 2011.
- Sogovornik 2: prof. dr. Bernard Rajh, po telefonu, 2011.

Seznam krajev

- k. o. – katastrska občina
nem. – nemški (-o)
o. – občina
polj. – poljski (-o)
psl. – praslovanski (-o)
rus. – ruski (-o)
zas. – zaselek